

سخنرانی جناب آقای دکتر محسن نوربخش
وزیر امور اقتصادی و دارائی

بسم الله الرحمن الرحيم

در آغاز از دست‌اندرکاران برگزارى این سمینار تشکر می‌کنم خصوصاً این که به صورت یک سنت، هر ساله ما شاهد برگزارى سمینار در زمان تصویب قانون بانکداری بدون ربا هستیم و این خود بحثی را بین دست‌اندرکاران و متخصصین و کارشناسان امر در رابطه با بررسی و ارزیابی عملکرد نظام بانکداری، به وجود می‌آورد و در عین حال اگر سولاتی در جامعه مطرح باشد فرصتی برای پاسخگوئی یا بحث و نقد آنها خواهد بود.

با توجه به مباحثی که اخیراً در رابطه با مسئله بانکداری، بانکداری بدون ربا و بانکداری اسلامی در بعضی از محافل و مجالس مطرح شده است، شاید فرصت خوبی باشد که با دید دقیقتر به مسئله نگاه کنیم و اگر اشکالی در کار است به استقبال آن اشکالات برویم و سعی در برطرف کردن آنها بکنیم.

با توجه به وقت کمی که برای ارائه این مطالب منظور شده است، من سعی می‌کنم در فرصت خیلی کوتاه و مختصر به نکات اصلی در رابطه با مسائل اجرایی پردازم تا آنچه را که به عنوان مشکلات ما در سیستم بانکداری وجود دارد باز کنیم و بتوانیم به بررسی آن

نیاییم بگوئیم بانکداری اسلامی با این تعبیر که حالا هر چیزی غیر از این باشد غیر اسلامی است. این به معنای این نبود که این نظام غیر اسلامی است و فکر کردیم که حرکت در این جهت باشد که در هر مرحله بتوانیم کار خودمان را تکمیل کنیم. به هر حال قانون تدوین شد و شاید جزو نادر قوانین مادری بود که در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. قانون مصوب تقریباً همان چارچوبی بود که ما طراحی کرده بودیم. وقتی به شورای نگهبان رفت، فقط یک اشکال شرعی روی یکی از تبصره‌ها که در مجلس به آن اضافه شده بود، گرفته شد یعنی توجه فرمائید که در نظام جمهوری اسلامی سه - چهار قانون مادر داشتیم که از نظر روشهای کلی اقتصاد تعیین کننده است. مثل قانون کار، قانونی که در رابطه با زمین شهری بود و غیره و یکی از مهمترین آنها قانون عملیات بانکی بدون ربا بود که از نظر تنظیم و روش اجرائی به گونه‌ای بود که در شورای نگهبان هیچ ایرادی به آنچه که در بانک مرکزی تدوین شده بود گرفته نشد.

این موضوع ثبت گردیده و مدارک آن نیز موجود می‌باشد و رسماً هم اعلام شده است. بر اساس آن قانون، ما مصوبه‌هایی را که باید در دولت به تصویب می‌رسانیدم در واقع حتی به مهر شورای نگهبان نیز اکتفا نکردیم و یکایک آئین‌نامه‌ها و مصوبه‌های هیات دولت را به شورای نگهبان می‌فرستادیم و آن شورا هم تأییدیه خود را ارسال می‌کرد و بر آن اساس هم کار را شروع کردیم.

این را هر چند که ممکن است تکراری باشد مطرح می‌کنم که مطمئن باشیم آنچه را از نظر روش کار انتخاب کرده‌ایم و در حال حاضر مجموعه قوانین و آئین‌نامه‌ها را تشکیل می‌دهد، بر اساس تأیید شورای نگهبان بوده و نکته‌ای خلاف شرع ندارد و من خواهش از حضرت آیت‌الله رضوانی این است که در مبحث خودشان اگر ضروری می‌دانند مواردی را که در واقع مبانی این تأیید بوده است توضیح بفرمایند که با توجه به انعکاس این مباحث، جامعه نیز در جریان مطلب قرار گیرد. اما راجع به محتوای کار، حتی به این هم اکتفا نمی‌کردیم، و در مراحل مختلف برایمان سوالاتی پیش می‌آمد که من در مواردی آنها را کتباً خدمت حضرت امام می‌فرستادم و از ایشان سوال می‌کردم. به خوبی

یادم هست که در پایان سال ۶۳ که می خواستیم سود را تقسیم کنیم چون اولین سالی بود که حجم عملیات متقل شده به چارچوب عقود اسلامی کم بود و بنابراین سودی که ما می توانستیم تقسیم کنیم نسبت به حجم سپرده ها درصد کمتری می شد و این برای ما به عنوان یک اشکال مطرح بود که اگر می خواستیم بر اساس سودی که نتیجه کار هست عمل کنیم امکان داشت با عکس العمل منفی سپرده گذاران روبرو شویم. من نامه ای خدمت حضرت امام نوشتم و نحوه سپرده گیری انواع سپرده ها و چگونگی به کار بردن آن را در عقود مختلف توضیح دادم و ذکر کردم که در سال اول ما با این مساله روبرو هستیم و لذا مجمع عمومی بانک مرکزی در صدد است که در صدی بیش از آنچه سود واقعی است به سپرده گذاران بپردازد آیا از نظر حضرت تعالی اشکال دارد یا نه؟ که سوابق در بانک مرکزی موجود است. ایشان مرقوم فرمودند که بلا اشکال است و هیچ مساله ای نیست و می توانید عمل کنید. یعنی می خواهم بگویم که ما از همان سال اول قدم به قدم پیش رفتیم، حتی گاهی اوقات و سواسی که ما به عنوان مدیر و مسئولان به خرج دادیم بیش از حد لازم بود. به عنوان مثال، ما آن موقع با مشکلی در رابطه عملیات مضاربه روبرو بودیم که بعضی از آقایان مدیران عامل حاضر در جلسه در جریان هستند، یکی از مشکلات این بود که ما اصرار داشتیم عملیات مضاربه واقعی باشد و الان هم همین اصرار را داریم. یعنی بحثی که در رابطه با درصد سود ثابت مطرح است. ما استقبال می کنیم که اصلاً هیچ سودی را به صورت ثابت با طرف مقابل ملاک کار قرار ندهیم، در عملیات واقعی برویم، به شرط این که ما را بپذیرند. این مساله مطرح بود که نظارت بر عملیات مضاربه با توجه به تعداد معامله و عملیات مختلف آن برای مدیریت بانک مشکل است و ما تاکید داشتیم که مدیریت بانک اعم از بخش نظارت یا بخش عقود حتماً بر این امر نظارت کنند و مطمئن باشند که میزان سود چقدر است و سهم بانک از این بابت چقدر می شود؟ به هر حال در آن موقع این مطلب مطرح بود که در عملیات مضاربه هم می شود به گونه ای عمل کرد که درصد سود ثابت باشد. در این رابطه سوالی را از حضرت امام (ره) عنوان کردم که عین سوال و پاسخی که ایشان دادند می خوانم.

هستیم که عملیات بانکی از جهت رعایت اصولی که مورد نظر است سالم باشد و این بدان مفهوم نیست که اگر بر آن اساس عمل می‌شد خلافی صورت می‌گرفت؛ یا در رابطه با تنزیل مجدد، باز ما آیین‌نامه‌ای تنظیم کردیم. من آن را به شورای نگهبان فرستادم و آنها پاسخ دادند که تنزیل مجدد هم بلامانع است. در ابتدای کار، بانکها از تنزیل مجدد هم استفاده می‌کردند و بعد آن را متوقف کردیم که از بقیه عقود استفاده شود. می‌خواهم عرض کنم که ما خودمان بیش از همه نگران هستیم که در واقع عملیات بانکی دقیقاً مطابق با آنچه از نظر قانون عملیات بانکی بدون ربا تنظیم شده است و از نظر شرعی بلااشکال است عمل شود. منتها سوالاتی مطرح است که واقعاً فکر می‌کنم این وظیفه استادان دانشگاه، محققین و کارشناسان و فقهای ما است که روی این مطلب بررسی کنند و پاسخ سوالاتی را که در شرایط روز مطرح است بیابند. یکی از سوالات اساسی که ما نتوانسته‌ایم پاسخی برای آن پیدا کنیم مساله حفظ ارزش پول و تورم است، مساله نوع پولی است که در دنیای ما وجود دارد. یعنی با توجه به مسائلی که مطرح است پاسخ چیست؟ از نظر وظیفه‌ای که ما سیستم بانکی در قبال مردم و سپرده‌گذار داریم، یعنی کسانی که سپرده خودشان را در بانک می‌گذارند و ما این سپرده‌ها را در عملیات مختلف به کار می‌بریم، اگر کسی انتظار بیش از سی درصد / چهل درصد سود داشته باشد وظیفه ما در قبال سپرده‌گذار با توجه به نرخ تورمی که وجود دارد از نظر حفظ ارزش قدرت خرید او چیست و چگونه باید عمل شود؟ بهر حال از نظر محتوای کار و چارچوب قانونی و آیین‌نامه‌هایی که مبنای کار قرار دارد ما اطمینان داریم که مطابق آن عمل می‌کنیم و خلافی از این جهت صورت نگرفته است. از نظر محتوای کار هم که بحث عملیات ربالی باشد خوشبختانه نتایج خوبی حاصل شده است که من دیگر این قسمت از بحث را به جناب آقای دکتر عادل‌ی محول می‌کنم که در صحبت خودشان به آن پیردازند. راجع به عملکرد همین سه ماهه هم خوشبختانه نتایج خوبی از جهت رشد سپرده‌ها و در واقع کاهش رشد نقدینگی و سایر موارد داشته‌ایم. بهر حال من امیدوارم که این سمینار فرصت مجددی برای بحثهای دقیقتر و عمیقتر بر روی این مطالب باشد، چه از جهت نکاتی که از

نظر فقهی و شرعی و چه از جهت بررسی نکاتی که از نظر مسائل روز پولی و بانکی در دنیای امروز مطرح است که ما بتوانیم در واقع پیوند و تلفیقی از این نظرگاهها را پیدا کنیم و خوشحال هستیم که جمهوری اسلامی ایران اولین و تنها کشوری است که از نظر اجرای قانون نظام بانکداری اسلامی و هم از نظر گسترش و پوشش این قانون که کل نظام ما را دربر گرفته است به این طریق عمل می‌کند. وظیفه ماست که در روند تکاملی آن بکوشیم و رتبه‌ای را که از نظر اجرای قانون و پوشش قانون جمهوری اسلامی به دست آمده است حفظ کنیم والا اگر صرفاً به انتقاد پردازیم بدون این که راه حلی ارائه دهیم مسأله را حل نکرده‌ایم و فقط در ذهن مردم سوالاتی را ایجاد کرده‌ایم که بهر حال آثار زیانبار آن متوجه کل نظام خواهد گردید. من امیدوارم که سمینار موفق و نتیجه‌بخشی برای همه شرکت‌کنندگان و کسانی که در اینجا مطالبی ارائه می‌دهند، باشد.

تشکر می‌کنم و خدا حافظ.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته